

दशे तव चायाञ्च स्त्री मेदि० लीप एगङ्गायां १०रेणु कायां

स्त्री धरणिः लीप । [खण्डयुधिकायां शब्दर० ।

हैमा(मी) स्त्री हेम तद्वर्णोऽक्षरस्य अथ वा लीप ।

हैयङ्गवीन न० ह्योगोदोडाद् भवम् ह्यस्+गो+ख नि० ।

१ नवनीते रत्नमा० पूर्वादिनदुग्धोद्भवे २ घृते च अमरः ।

हैरिका पु० हि-र हेरः तत्र प्रकृतः ठक् । चोरे धरणिः ।

हैहय पु० पश्चिमस्यो देशविशेषे ह०स० कूर्मविभाग २१६८ प्र०

दृश्यम् तेषां राजा अथ । २ हैहयेसुरे कान्तवीर्य

हेमच० पृषा० हैहये तत्रार्थे शब्दर० ।

हो अथ्य० ह्ये-डा नि० । १ सम्बोधने २ आह्वाने च मेदि० ।

होड गतो अनादरे च भा० आ० सक० सेट् षट् चडि

न ह्रस्वः । होडते अहोडिष्ट ।

होड पु० होड-अच् ह्रड-अच् वा । १ ससुद्रगामिनौकामेदे

(ह्रडि) त्रिका० २ चौरचङ्गे च मिता० ।

होष्ट पु० ह्र-ठच् । १ अन्वये दाभिन्ने अमरः । २ होमकर्त्तरि

त्रि० स्त्रियां लीप । “या हवियां च होती” शकुन्तला

होत्र न० ह्र-डन् । १ होमे हेमच० । २ हविषि घृतादौ च

त्रिका० ३ स्तुतौ स्त्री टाप ।

होत्रीय न० होलाय हितम् होतरिदं वा ङ । १ हवि-

स्य हेमच० । २ होत्रसम्बन्धिनि त्रि० ।

होम पु० ह्र-मन् । देवतोद्देशेन वज्रौ मन्त्रद्वारा घृतादित्याग-

रूपे हवने नित्यं गृहस्यकर्त्तव्येषु पञ्चसु यज्ञेषु मध्ये

२ देवयज्ञे अमरः । ३ आहोव्यविप्रपाणौ आहोव्यापभागस्य

मन्त्रेण टाने च आ० त० ।

होमकुण्ड पुंन० होमार्थं कुण्डम् । होमार्थं कुण्डे त्रिका०

होमधान्य न० होमोपयुक्तं धान्यम् । १ तिले २ यवे च

राजनि० ।

होमधूम पु० होमजः धूमः । होमार्थाग्निजाते धूमे हेमच०

होमभस्मन् न० होमजं भस्म । ह्रतद्रव्यजाते भस्मनि हेमच०

होमाग्नि पु० इत० । यज्ञियाग्नौ हेमच० ।

होमि पु० ह्र-इन् घट् च । १ अग्नौ २ घृते च मेदि०

३ जले शब्दर० । ४ चित्तकण्ठे ।

होमिन् पु० होमोऽक्षरस्य इनि । होमकर्त्तरि । [राजनि०

होम्य त्रि० होमाय हितम् यत् । होमोपयुक्ते घृतादौ

होरा स्त्री ह्र-रन् । ज्योतिषोक्ते १ लग्ने २ राश्याङ्गभागे

३ होराज्ञापकशास्त्रभेदे ४ रेखावाञ्च मेदि० ।

“विषमर्त्तुषु प्रथमा होराः सुखखण्डरोचिषः । द्वितीयाः

शशिनो युलु व्यत्ययादुगच्छयेत् सदा” ज्यो० त० ।

“चतुर्विंशतिवेत्ताभिरहोरात्वं प्रचलते । पश्चिमादङ्ग-
रात्वादि होराणां विद्यते क्रमः” वज्रिपु० ।

होलाक पु० ह्र-विच् लकति लक-अच् कर्म० । “अङ्गपक्के

शमीधान्ये सृष्यस्यैश्च होलाकः” इत्युक्ते तस्यादिना

अङ्गपक्के शमीधान्ये “होलाकोऽस्यानिर्लो मेदःकफ-

दोषत्रसापहः । भवेद् यो होलाको यस्य स च तत्तद्-

गुणो भवेत्” भावप्र० ।

होलाक पु० खेदविशेषार्थव्यापारभेदे चरकः तत्र दोलाक

इत्यत्र होलाक पाठान्तरम् ।

होलाका स्त्री ह्र-विच् तं लाति ला-क संज्ञायां कन् ।

१ वसन्तोत्सवभेदे उपचारात् तत्काले फाल्गुनपूर्णि-

मास्याञ्च । पृषो० होला होलाका होलाकाऽप्यत्र ।

होलाकाविधिष्व आचारप्राप्त इति साधवाटयः ।

पुराणादिप्रसिद्धः शास्त्रमूलोऽयम् आचार इति हेमाद्रि-

निर्णयसिन्धुप्रकृतयः । तद्विधिकावौ नि० सि० उक्तौ यथा

“फाल्गुनपूर्णिमासी होलाका सा च सायाङ्गव्यापिनी

याद्या “सायाङ्गे होलाकां कृत्यात् पूर्वाह्णे क्रीडनं

गवामिति” वचनादिति निर्णयान्ते उक्तम् । ज्योतिर्नि-

बन्धे तु “प्रतिपद्भूतभद्रासु याऽर्चिता होलाका दिवा ।

संवत्सरश्च तद्वाङ्गं पुरं दहति साङ्गु तम् । प्रदोषव्यापिनी

याद्या पूर्णिमा फाल्गुनी सदा । तस्यां भद्रासखं त्यक्त्वा

पूज्या होला निशासखे” इति नारदवचनात् प्रदोष-

व्यापिनीत्युक्तम् । हेमाद्रौ सदनरत्ने च भविष्ये “अस्यां

निशागमे पार्श्वे ! संरक्ष्याः शिशवो गृहे । गोमयेनोप-

लिप्ते च सचतुष्के गृहाङ्गणे” इत्यादिना तत्रैव तद्वि-

धानाच्च । तेनेयं पूर्वविद्धा “आवषी दुर्गनवनी दूयां चैव

हृताशनी । पूर्वविद्धैव कर्त्तव्या शिवरात्रिर्बेदिनम्”

इति वृहत्यामन्त्रवैवर्त्तौक्तेषु । दिनद्वये प्रदोषव्याप्तौ

परैव पूर्वदिने भद्रासत्त्वात् तत्र च होलाकानिषेधात्

तदुक्तं निर्णयान्ते सदनरत्ने च पुराणसप्तम्ये “म-

द्रायां दीपिता होला राष्ट्रभङ्गं करोति वै । नगरस्य

स नैवेद्या तस्मात् तां परिवर्जयेत्” । तथा “भद्रार्था

हे न कर्त्तव्ये आवषी फाल्गुनी तथा । आवषी नृपतिं

हन्ति पामं दहति फाल्गुनी” । तथा “दिवाधात् पर-

तोऽपि स्यात् फाल्गुनी पूर्णिमा यदि । रात्रौ भद्रा-

वसाने तु होलाका दीपते तदा” इति । यदा तु

पूर्वदिने चतुर्दशी प्रदोषव्यापिनी परदिने च ज्यवशात्

सायाङ्गात् प्रागेव पूर्णिमा समाप्यते तदा पूर्वदिने संपूर्ण